

VERONIKA BAJT¹

Virus strahu: nacionalizem in pandemična družba

Povzetek: Raziskave potrjujejo svetovni vzpon nacionalizma (Bieber 2020), rasizma (Chan in Montt Strabucchi 2020) in sovražnega govora v povezavi z izbruhom covid-19 (Moreno Barraneche 2020). Zunanji sovražniki oziroma nevarni Drugi še *zdaleč niso koncepti, ki jih povezujemo* zgolj z zgodovino, saj opisujejo tudi konstrukcijo strategij spoprijemanja z izzivi sodobnosti. Prispevek analizira vladne ukrepe, ki so bili sprejeti v obdobju od pojava koronavirusne bolezni covid-19 in zadevajo prehajanje meja, ter jih vzporeja z nekaterimi zgodovinskimi primeri naslavljanja nalezljivih bolezni s karantenami in zapiranjem meja. Analiza pokaže krepitev izključevalnih nacionalizmov, ki najbolj prizadane že tako marginalizirane družbene skupine, predvsem migrantsko populacijo oziroma t. i. državljane tretjih držav.

Ključne besede: nacionalizem, covid-19, karantena, meja, migracije, Slovenija

The Virus of Fear: Nationalism and Pandemic Society

Abstract: Research confirms a global rise of nationalism (Bieber 2020), racism (Chan and Montt Strabucchi 2020) and hate speech in connection with the outbreak of covid-19 (Moreno Barraneche 2020). External enemies or dangerous Others are far from concepts associated only with history, as they also describe strategies for dealing with challenges of modernity. The paper analyzes

¹ Veronika Bajt je raziskovalka na Mirovnem inštitutu / Veronika Bajt is a researcher at the Peace Institute. E-pošta: veronika.bajt@mirovni-institut.si

governmental measures taken in Slovenia in the period since the outbreak of the coronavirus that refer to border crossing, comparing them with historical examples of addressing infectious diseases by quarantine and border closure. The analysis shows a rise in exclusionary nationalism that mostly affects already marginalized social groups, especially the migrant population, i. e. third country nationals.

Keywords: nationalism, covid-19, quarantine, border, migration, Slovenia

1 Uvod

V Sloveniji je bila prva okužba z novim koronavirusom SARS-COV-2 oziroma covidom-19 odkrita 4. marca 2020. Ker je t. i. pacient nič (*patient zero*) prišel v Slovenijo preko Italije iz Maroka, je v želji po čim hitrejšem medijskem poročanju prišlo do napake v novici in je bil prvi oboleli najprej označen kot »Maročan« (Žerdin 2020, 12), dejansko pa je šlo za slovenskega državljana. Čeprav je bila napaka hitro odpravljena, raziskave potrjujejo, da je vsakršno medijsko etniziranje oziroma rasiziranje oseb lahko uvod v moralno paniko in porast odklonilnih in ksenofobnih stališč do določene skupnosti oziroma do tujcev nasploh (Cohen 2002). Ob bok širjenju globalnega strahu pred neznanim novim »vuhanskim« ali »kitajskim« virusom (He in Chen 2020) je sicer hitro popravljena napaka sprožila komentarje na družbenih omrežjih, da je za vnos virusa v Slovenijo kriv »migrant«. In kadar gre za pripadnika marginalizirane oziroma manjšinske družbene skupine lahko prav senzacionalistična retorika medijev, ki temelji na poudarjanju razlik in obtoževanju Drugega, spodbuja k izražanju naklonjenosti do nasilja nad celotno družbeno skupino (Javed in Miller 2019). S pojavom pandemije covida-19 so tovrstni izključevalni procesi postali še bolj očitni, na kar opozarjajo

tako medijski zapisi (Vuksanović 2020; Smajila 2021; Weiss 2021), kot tudi že obstoječe raziskave (Chan in Montt Strabucchi 2020; Moreno Barraneche 2020; Rošker 2021; Vidmar Horvat in Pušnik 2021; Zavratnik in Cukut Krilić 2021).

Obstoječe analize stanja, ki svetovni vzpon nacionalizma, rasizma in sovražnega govora v povezavi z izbruhom covid-19 vzporejajo s stanjem v Sloveniji, metodološko izhajajo predvsem iz medijskega in političnega diskurza ter ekspertnih intervjujev (Jurić Pahor 2020; Zavratnik in Cukut Krilić 2021). Pričujoči tekst že obstoječe raziskave nadgrajuje in empirični manko zapolnjuje s sociološko analizo procesov institucionalnega izključevanja, stigmatizacije in diskriminacije v povezavi z državnimi ukrepi, ki naj bi zamejili epidemijo v Sloveniji. Analiziram vladne ukrepe, ki so bili sprejeti v obdobju leta in pol od pojava koronavirusne bolezni covid-19 spomladi 2020 do konca poletja 2021, še posebej se osredotočam na tiste, ki naslavlajo vprašanje prehajanja meja in jih vzporejam z zgodovinskimi primeri naslavljanja nalezljivih bolezni s karantenami in zapiranjem meja.

V članku si zastavljam nalogo preveriti na primeru Slovenije, kakšen je odgovor na dve raziskovalni vprašanji: 1) kako razumeti odnos med nacionalizmom in pandemijo covid-19 in 2) ali je covid-19 v Sloveniji okrepil nacionalistične politike. Obstoječa razmišljanja znanosti na področju raziskovanja nacionalizma so namreč diametralno nasprotna in medtem ko se na eni strani nizajo argumenti za porast nacionalizma in konflikta med državami (izključevalne politike, prisvajanje cepiv, kopičenje zaščitne opreme, povečana prizadetost manjšin), hkrati teče tudi argumentacija, da je pandemija vzbudila porast mednarodnega povezovanja in skupnega globalnega soočanja z izzivi, ki jih je prinesel covid-19 (načrtovanje ukrepanja, npr. EU cepilne sheme in ukrepi pomoči, solidarnost, darovanje zaščitne opreme).

2 Metodologija

Članek teoretsko izhaja iz študij nacionalizma, oslanja pa se tudi na vidik nacionalizma oziroma stigmatiziranja nevarnih Drugih v zgodovinskih analizah javnozdravstvenih ukrepov, kot je na primer karantena oziroma izolacija. Osrednji empirični del predstavlja analiza vladnih ukrepov, kjer z aplikacijo analize politik raziskujem z metodami ovrednotenja politik na ravni programske orientacije upravljanja z epidemijo (gl. npr. Clarke idr. 2018; Feldman 1995; Mason 2002).

V prvi fazi dela je potekalo iskanje in identifikacija uradnih virov za vse ukrepe in odloke, ki so bili sprejeti od marca 2020 do julija 2021.² V drugi fazi raziskave, ki je obsegala zbiranje ukrepov in beleženje kratkega vsebinskega pregleda za vsak posamezen odlok oziroma uredbo, so se izrazile pomanjkljivosti Uradnega lista kot edinega zanesljivega vira za zbiranje podatkov. Čeprav je bil pri večini odlokov spremenjen le manjši del besedila (npr. le številka ali dodana alineja), je bil nov odlok le redko izdan kot »Odlok o spremembah Odloka«, in bolj pogosto kot celoten nov odlok. Tako je bilo iskanje dejanskih sprememb in novosti v odlokih oteženo. Na težavnost spremljanja veljavnih odlokov je opo-

² Na mestu je metodološka zabeležka oteženega dostopa do podatkov. Čeprav so na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) zbrana aktualna priporočila za določena področja, kronološkega pregleda vseh ukrepov na uradnih spletnih straneh ni mogoče najti. Dostop do natančnih informacij o odlokih je bil omogočen šele prek spletne strani Uradnega lista RS, a tudi tam dodatnega razdelka za covid-19 ukrepe ni mogoče najti. Z ukrepi je bilo precej težav, za ilustracijo izpostavljam zgolj dve: decembra 2020 je Ustavno sodišče (US) razveljavilo sklepe vlade o »koronaukrepih«, ki niso bili podaljšani in objavljeni na predpisan način, tj. v Uradnem listu. Vlada tudi ni dosledno upoštevala sklepa US, da mora vsaj vsakih sedem dni na temelju mnenja stroke preverjati, ali so uvedeni ukrepi še potrebni za doseganje ciljev, in jih ob upoštevanju strokovnih razlogov podaljšati, spremeniti ali odpraviti, ter o tem obvestiti javnost.

zarjala tudi stroka, v javnosti pa je v povezavi z vladnimi ukrepi prevladal vtis, da gre za zmedo in neusklajenost, celo kontradiktornost. Šele z januarjem 2021 je bilo tudi prvič zaslediti odlok o spremembah več odlokov skupaj za podaljšanje trajanja ukrepov; do takrat se je namreč podaljševal vsak odlok posebej.³

V javnosti so bile največ pozornosti deležne omejitve gibanja na občine ter omejitve pri prehodu državnih meja, zaprtje šol in fakultet, omejitve gibanja v nočnem času, zaprtje družabnih prostorov ter prepoved kulturnih in športnih prireditev (Jontes idr. 2021, 110). Zaradi izjemne številčnosti vladnih odlokov in uredb se analiza osredinja zgolj na eno področje in sicer na vsebinsko vprašanje meddržavne mobilnosti oziroma migracij v smislu omogočanja stika z družino tujcem.⁴ Tako so bili v nadaljevalni fazi raziskave izločeni vsi ukrepi in odloki, ki se niso dotikali mejnih prehodov oziroma vstopa v in izstopa iz države. Po vsebinskem pregledu vseh ukrepov sem izpostavila spremembe za prehajanje meje oziroma za karanteno pri tujcih. Pri tem je na primer opaziti, da se je kljub enaki vsebini in namenskosti odloka, ki ureja karanteno za državljane in tujce ob vstopu, ta preimenoval v začetku leta 2021. Tako se je sprva imenoval *Odlok o odrejanju in izvajanju ukrepov, povezanih s preprečevanjem širjenja COVID-19, na mejnih prehodih na zunanji meji in na kontrolnih točkah na notranjih mejah Republike Slovenije*, nato pa *Odlok o določitvi pogojev vstopa v Republiko Slovenijo zaradi zaježitve in obvladovanja nalezljivi-*

3 Ko so bili objavljeni Odloki o spremembah (ter se je zapisalo le novosti in dopolnitve prejšnjega odloka), hitre povezave do prejšnjega odloka, ki ga novi spreminja, na spletnih straneh Uradnega lista RS ni bilo najti – sam Odlok o spremembah pa brez izvirnika ni razumljiv. Preglednost bi se bistveno izboljšala, če bi se ob Odlokih o spremembah priložilo besedilo izvirnika.

4 8. člen evropske konvencije o človekovih pravicah zagotavlja pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (Svet Evrope 2010).

ve bolezni COVID-19. Ker so bili predhodno popisani vsi ukrepi, ta sprememba ni povzročala težav pri pregledu, a vendar se zdi pomembno zabeležiti, da velika količina odlokov z minimalnimi spremembami raziskovalkam_cem vsekakor lahko povroča težave oziroma oteži delo.

V času od marca 2020 do julija 2021 je vlada izdala 476 odlokov in uredb, več kot 270 samo v letu 2020. V analizo je vključen tudi pregled 21 zakonov in 9 z zakoni povezanih sklepov v tem obdobju, ki so relevantni za odnos Republike Slovenije do tujcev, predvsem t. i. državljanov tretjih držav. V podrobnejšo analizo je zajetih 68 odlokov in uredb, ki naslavljajo vprašanje prehajanje meja oziroma določitev pogojev vstopa in izstopa iz države. Deskriptivno analizo ukrepov za namen ugotavljanja prenosa uradnega diskurza primerjam s spremembami političnega konteksta, ki sem ga spremljala na spletnih straneh vlade in relevantnih ministrstev, ki so v javnih objavah ukrepe dodatno razlagali in komentirali.⁵ V pomoč pri analizi je bila tudi Ustava Republike Slovenije, še posebej naslednji členi: Pravica do gibanja (32. člen)

- *Vsakdo ima pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne.*
- *Ta pravica se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, da bi se preprečilo širjenje nalezljivih bolezni, se zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države.*
- *Tujcem se na podlagi zakona lahko omeji vstop v državo in čas bivanja v njej.*

Pravica do zasebnosti (35. člen)

- *Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.*

⁵ Gl. npr. www.gov.si.

Svoboda dela (49. člen)

- *Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.*
- *Prisilno delo je prepovedano (URS 1991).*

3 Teoretski okvir: nacionalizem in karantena kot obramba pred nevarnim Drugim

Kompleksnost pojava nacionalizma zaobjema tako dimenzijo politične ideologije, nacionalnega gibanja, kot tudi diskurzivne in simbolne prakse vzpostavljanja pripadnosti skupnosti naroda. Problem definiranja Drugega tvori jedro nacionalizma in v vseh pojavnih oblikah je nacionalizem vedno zaposlen z mejami in razlikovanjem med »nami« in »njimi«. Ta vidik je v ospredju analize članka, ki se osredinja na institucionalni vidik, torej na nacionalizem v državnih politikah. Nacionalizem namreč ostaja pomembna sila svetovne politike in kljub pogostim napovedim o nasprotnem ni videti njegovega zatona (Bajt 2016). Gre za ključni pojav in mobilizacijski mehanizem 19. in 20. stoletja, nacionalna država pa ostaja kljub postnacionalnim transformacijam še vedno osrednja struktura zagotavljanja zaščite človekovih pravic in opredeljevanja članstva glede na civilno, politično, socialno in ekonomsko državljanstvo (Janoski 1998). Raziskave nacionalizma zato vključujejo interdisciplinarne pristope, ki koncept analizirajo kot sestavni del države (Billig 1995; Hearn 2006; Bajt 2016), saj tudi utrjene demokracije rutinizirajo nacionalizem preko vključenosti v politične strukture. Nacionalizem je torej inherentni element državnih politik, vgrajen v družbene procese in strukture.

Teoretiki nacionalizma, ki raziskujejo povezavo med nacionalizmom in covidom-19, ugotavljajo, da je pandemija (začasno) zasenčila protipriseljensko in protimuslimansko politiko in diskurz ter se ob tem sprašujejo, ali gre za stalen ali zgolj začasen pojav (Taylor Woods idr. 2020). V pričujočem članku na primeru Slovenije

sledim teoretizacijam, ki pandemijo mislijo v kontekstu prisotnosti oziroma odsotnosti izključevalnega nacionalizma (posameznih nacionalnih držav). Akademsko revija *Nations and Nationalism* je že poleti leta 2020 objavila diskusijo o vplivu pandemije covid-19 na razvoj nacionalizma in svetovne politike, v kateri so sodelujoči akademiki skušali s pomočjo znanstvenih teoretskih dognanj odgovoriti na naslednja vprašanja: 1) kako razumeti odnos med nacionalizmom in pandemijo covid-19, 2) ali bo covid-19 na dolgi rok okrepil ali ošibil moč nacionalne države in 3) ali bo covid-19 podžgal etnične in nacionalistične konflikte (Taylor Woods idr. 2020).⁶ A ker sta spreminjanje in kontinuiteta vedno tesno prepletena v procesih družbene transformacije, kot pronicljivo ugotavlja Florian Bieber (2020), bo tudi »potem« – čeprav drugačen – vseeno temelječ na »prej« (tj. pred pandemijo).

Kako torej teorija vidi »potem«, ki je pravzaprav že »zdaj«? Liah Greenfeld in Cynthia Miller-Idriss trdita, da je v primerjavi s prejšnjimi pandemijami zdaj nacionalizem ključna spremenljivka, ki vpliva na odgovore mnogih držav, soočenih s covidom-19 (Taylor Woods idr. 2020). Vsi teoretiki v razpravi poudarjajo politizacijo covid-19 v povezavi z nacionalističnim konfliktom med ZDA in Kitajsko, Greenfeld izpostavi tudi nacionalistične konflikte znotraj EU, ki jih je na površje izbezala pandemija (prav tam). Zdravstvo se »oborožuje« za doseganje nacionalističnih ciljev (tj. zdravje naroda), protipriseljenska in ksenofobna stališča so se s pojavom koronavirusa v večini držav okrepila in strokovnjaki opozarjajo na krepitev preganjanja etničnih manjšin ter z zaskrbljenostjo opazujejo krhke države t. i. globalnega juga, kjer je tveganje za nacionalistični in etnični konflikt največje (Taylor Woods idr. 2020). Covid-19 je povzročil

⁶ V razpravi so sodelovali teoretiki in teoretičarki iz ZDA, Velike Britanije in Kanade: Eric Taylor Woods, Robert Schertzer, Liah Greenfeld, Chris Hughes in Cynthia Miller-Idriss (Taylor Woods idr. 2020).

globalno povečanje diskriminacije proti migrantskim delavcem, beguncem in prosilcem za azil (Elias idr. 2021). Raziskave so tudi v slovenskem prostoru že pokazale na taktiko iskanja grešnih kozlov v manjšinah, marginaliziranih skupinah in stigmatiziranje beguncev kot kužnih Drugih (Zavratnik in Cukut Krilić 2021). Ker krizne situacije v ljudeh izzovejo strah, sta med izbruhi nalezljivih bolezni pogosta ksenofobija in rasizem – v času pojava covida-19, katerega izvor so pripisali kitajskemu mestu Vuhan, je na primer prevladovala sinofobija (Rošker 2021) oziroma protiazijski rasizem (Taylor Woods idr. 2020; Elias idr. 2021). Ob tem postane pomemben koncept nevarnih Drugih, ki so skonstruirani za promocijo strahu in sovraštva do domnevno drugačnih kultur, religij, civilizacij. Gre za nevaren potencial, ki ga ima lahko nacionalistična kolektivna paranoja v odnosu do tujcev (oziroma do specifičnih kategorij tujcev), še posebej kadar prežema vladne politike in na ta način vpliva na izključevalne in rasistične politike neenakosti (Bajt 2016).

Lekcije iz zgodovine zapiranja meja ali vzpostavljanja karanten pokažejo, da pri procesih, ki smo jih in jih še doživljamo zaradi pandemije covida-19, ne gre za nič bistveno novega. Karantena oziroma t. i. *lockdown* je kot spopad s covidom-19 sicer »prinesla transformacijo prostorsko-časovne dimenzije vsakdanjega življenja« (Jontes idr. 2021, 110) in zato vsekakor vzbudila občutek popolnega preseka s »prej«. Hkrati pa so tako preprečevanje vstopa tujcem kot mobilizacija represivnih sil, ločevanje zdravih od (potencialno) obolelih oziroma »kužnih« in stigmatizacija slednjih procesi, ki jih lahko opazujemo že vsaj od 14. stoletja, ko so se začeli organizirani institucionalni odzivi na epidemijo kuge (Tognotti 2013). V stoletjih, ki so sledila, so se sistemi izolacije seveda izboljševali in eden ključnih trenutkov je nastopil z ustanovitvijo zdravstvenih listin za ladje, ki so z natančnim popisom sanitarnega statusa izvirne luke omogočali pristaniščem, da so se zaprla za ladje, ki so priplule iz

področij, kjer je razsajala kuga. Postopki, ki so jim bili podvrženi kapitani takih ladij, močno spominjajo na ukrepe, ki smo jim priča v sedanosti; kapitana so na čolnu z ladje prepeljali v zdravstveno pisarno, kjer je bil ves čas v izolaciji, pogovor pa je potekal na varni distanci preko okenca, brez neposrednega osebnega stika. Kapitan je moral predložiti dokumente o zdravju posadke, potnikov in o izvoru natovorjenega blaga. Če je obstajal sum na bolezen, so vse ljudi preusmerili v karanteno, ladjo in blago pa razkužili in zadržali 40 dni. Začenši v Benetkah, so ta postopek kasneje vpeljale tudi druge evropske dežele (Tognotti 2013). »Prej« in »potem« sta v sozvočju. Vzporednice s trenutnimi družbenimi procesi najdemo tudi v 19. stoletju, ko je bila kolera poimenovana »azijska kuga«, njen izbruh pa so spremljali upori proti obveznemu cepljenju, ukrepom za zaježitev širjenja bolezni in porast moči policije, v 20. stoletju pa se je v povezavi z ukrepi zaježitve t. i. španske gripe uporabljal izraz »socialna distanca« (Tognotti 2013).

Zdravje nasploh je postalo osrednjega pomena pri oblikovanju moderne identitete, postalo je način predstavljanja in utelešenja integritete in – kar je problematično – homogenosti ali čistosti »nas«, skupnosti, in zlasti v 20. stoletju, naroda (Bashford 2003, 4). Z izbruhom gripe v letih 1918-1919 so v mnogih državah ukrepi nesorazmerno prizadeli etnične in marginalizirane manjšine, v kolonijah pa staroselsko prebivalstvo, na primer v Novi Kaledoniji (Tognotti 2013). Tudi v vseh kasnejših primerih izbruhov nalezljivih bolezni – od druge pandemije gripe v letih 1957-1958, ki je bila tudi stigmatizirano poimenovana »azijska gripa«, do nedavnih primerov t. i. prašičje in ptičje gripe ter SARS-a – so strategije v nekaterih državah doprinesle k diskriminaciji in stigmatizaciji določenih oseb in skupnosti, še posebej etničnih in marginaliziranih manjšin (Tognotti 2013). Nalezljive bolezni so skozi zgodovino vladam vedno omogočale pridobitev moči nad državljani in zgodovina pandemij

kaže, da se lahko ukrepi za nadzor gibanja uporabijo za oblikovanje nacionalne identitete, saj ljudje ostanejo zamejeni v svojo družino in zgolj bližnjo okolico. To na eni strani potrjujejo trenutni procesi zamejevanja širjenja covida-19, ko na primer Komunistična partija Kitajske medicino uporablja kot orožje za izvajanje nadzora nad teritoriji, ki jih ima za osrednje v svoji nacionalistični misiji, na drugi strani pa je epidemija SARS-a v letih 2002-2003 omogočila nacionalno identitetno politiko na Tajvanu v mobilizaciji proti »kitajski kugi«, kar se v sodobnosti ponavlja (Taylor Woods idr. 2020, 8). V skladu s teoretizacijami nacionalizma namreč proces kreiranja in krepitve nacionalne identitete teče hkrati navznoter (krepitev lastne identitete naroda) in navzven (proces razločevanja od Drugih), zato je nujna analiza odnosa do tujcev – še posebej tistih kategorij, ki so nacionalistično skonstruirane kot nevarni Drugi (Bajt 2016).

Zgodovinske analize s področja javnega zdravja omogočajo, da procese sedanjosti lahko razumemo tudi kot del razvoja družbenih procesov nacionalizacije na eni strani ter represije in stigmatizacije na drugi strani, ki se še dodatno krepijo s pojavom kriminalizacije migracij.⁷ Ko so države znotraj schengenskega območja odpravile notranje meje, so namreč poosttrile nadzor na skupni zunanji meji. To pomeni izključenost državljanov t. i. tretjih držav, migracijska politika in upravljanje schengenskih meja v Sloveniji pa se je že pred pandemijo premikalo v smeri vse večje kriminalizacije migracij (Bajt 2019). Obstoječe analize odzivov javnih politik na pandemijo covida-19 so pokazale, da se je negotov položaj beguncev in

⁷ S kriminalizacijo migracij (t. i. krimigracija) mislim na aktualni trend konstrukcije migrantov kot simbolnih kršiteljev zakona. Povečana uporaba ukrepov kazenskega pregona za obravnavo »problematike migracij« in izvajanje krimigracijskih politik, kot sta npr. povečan nadzor meja in prisilno vračanje, povzročata diskriminacijske učinke in nespoštovanje pravic migrantov na ravni Slovenije, EU in globalno.

migrantov še povečal, da je bil ljudem na poti v veliki meri omejen dostop do azilnega postopka ter da so migranti in begunci postali del zaznamovanega telesa kužnega Drugega. »Retorike nacionalističnih politik v globalnem oziru in ,vaške straže‘ na lokalnih nivojih so jih jasno opredelile kot tveganje javnemu zdravju« (Zavratnik in Cukut Krilić 2021, 83). Teoretiki govorijo o specifičnih tveganjih, ki se pojavijo, ko se »politika krivde« združi z nacionalizmom. Ta kombinacija prinaša povečano nevarnost za konflikt med posamezniki in skupnostmi, ki se jih dojema kot Druge; jezik o »umazanih« priseljencih, ki prenašajo bolezni, razčloveči celotne populacije in spremlja prepovedi priseljevanja, zaprtje meja, zavrnitve prošenj za azil, deportacije in podobne ukrepe (Taylor Woods idr. 2020, 3; 11).

4 Empirični rezultati: mobilnost in virus

Izhajajoč iz teoretičnih razprav, ki poskušajo razumeti odnos med pandemijo covida-19 in nacionalizmom, v empiričnem delu podajam temeljne ugotovitve raziskave, sledeč dvema uvodoma zastavljenima vprašanjema. Izhajam iz pregleda 68 odlokov in uredb, ki naslavljajo vprašanje prehajanja meja oziroma določitev pogojev vstopa v in izstopa iz države, ki jih analiziram skupaj s političnim kontekstom »upravljanja« migracij, zato so bili v pregled vključeni tudi relevantni področni zakoni.

4.1 Nacionalistični odzivi na pandemijo covida-19: zapiranje meja

Začelo se je 11. marca 2020, ko je v veljavo stopila *Odredba o določitvi pogojev vstopa v Republiko Slovenijo iz Italijanske republike zaradi preprečevanja širjenja nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (covid-19)*, ki je določila pogoje vstopa na območje Slovenije iz Italije. Vlada Marjana Šarca, ki je sicer sestopila 27. januarja 2020, je na podlagi 39. člena Zakona o nalezljivih boleznih že februarja pripravila ta ukrep, 12. marca pa je razglasila epidemijo. 13. marca 2020 je Državni zbor

imenoval novo vlado pod vodstvom Janeza Janše. »Besede epidemija koaličijska pogodba sploh ni omenjala« (Žerdin 2020, 37), a je postala središčna točka delovanja vseh državnih struktur in institucij.

Odredba je ukinila vlakovni potniški promet med Italijo in Slovenijo ter vzpostavila šest kontrolnih točk na mejnem območju na cestnih povezavah z Italijo, ki je kmalu po izbruhu pandemije decembra 2019 postala najbolj prizadeta država v Evropi, saj ima Bergamo odlične letalske povezave s kitajskim Vuhanom. Ponovil se je zgodovinsko že opisan potek širjenja okužbe, ki sledi človeški mobilnosti, trgovskim potem in pretoku globalnega kapitala, zato ne preseneča odziv nacionalnih držav, ki so se prav tako v skladu s tradicijo skušale zaščititi z zapiranjem meja, izolacijo in uvedbo karantene. V raziskavi mejnega območja med Italijo in Slovenijo, kjer lucidno analizira mejo kot metodo, Jurić Pahor ugotavlja, da se je v prvem valu pandemije pokazalo, da se le-ta »paradigmatično vzpostavlja in razrašča v obmejnih območjih nacionalnih držav« (2020, 57), njena analiza pa pokaže, da gre za nacionalistično upravljanje s pandemijo. To potrdi tudi naša raziskava, ki v pregledu vladnih odlokov in uredb, ki so sledile, zaznava trend krepitve nacionalističnega izključevanja tujcev. S to oznako so najpogostejše definirani vsi, ki niso državljani, pregled retorike političnih akterjev, ki so kontekstualizirali odloke in uredbe pa kaže tudi trend vse bolj etnizirane stigmatizacije državljanov določenih držav kot kužnih Drugih (Zavratnik in Cukut Krilić 2020) oziroma nevarnih Drugih (Bajt 2016).

Odloku o prepovedi opravljanja zračnih prevozov (16. marec 2020) je 17. marca namreč sledil *Odlok o začasnem prenehanju obratovanja mejnih prehodov za obmejni promet na meji z Republiko Hrvaško*. Za razliko od prve odredbe, ki jo je podpisal minister za zdravje Aleš Šabeder, je oba odloka podpisal novi predsednik vlade Janez Janša. Sledila je množica vladnih odlokov; na primer 24. marca *Odlok o določitvi pogojev vstopa v Republiko Slovenijo iz*

Republike Avstrije zaradi zaježitve in obvladovanja nalezljive bolezni, ki je vzpostavila 13 kontrolnih točk na cestnih povezavah na mejnem območju z Avstrijo, ter v aprilu še razširitev na Madžarsko (Ministrstvo za zdravje 2020). Izpostaviti velja, da so podobne ukrepe seveda sprejemale mnoge države po svetu, saj naj bi bili namenjeni preprečevanju širjenja virusa. A vse več raziskav ugotavlja, da so bili pogosto ukrepi nesorazmerni in izrabljeni za nove oblike dominacije in politizacije (Bieber 2020; Jurić Pahor 2020; Zavratnik in Cukut-Krilić 2020). Začetno zapiranje zahodne in severne državne meje je tudi v Sloveniji sledilo poročilom o širjenju virusa, ki je v Evropi najprej in najmočneje prizadel prav sosednjo Italijo in njeno pokrajino Bergamo, kamor se je, poleg Avstrije, v času zimskih počitnic na smučanje odpravilo kar nekaj slovenskih državljanek in državljanov. Tudi dikcija prvih odredb je izpostavljala, da jih izvajajo zdravstveni delavci in Civilna zaščita ob asistenci policije, poudarek je bil na merjenju temperature potnikov in javnozdravstvenih zaščitnih ukrepih. Ob tem pa je bila jasna ločnica potegnjena med tujci, ki so v državo lahko vstopali zgolj z negativnim testom⁸ ali brez »jasnih znakov okužbe zgornjih dihal« in državljani in tujci s stalnim prebivališčem, ki so bili v primeru znakov okužbe »seznanjeni z navodili Nacionalnega inštituta za javno zdravje«. Javno življenje se je v prvem valu dejansko ustavilo, Slovenija je – tako kot večina sveta – »ostala doma«.

Čeprav je bila epidemija z odlokom predsednika vlade preklicana 14. maja 2020, je večina ukrepov veljala še do konca maja, hkrati pa so se še vedno izdajali novi odloki o izvajanju ukrepov na mejnih prehodih. Ker so odredjali tudi karanteno oziroma domačo izolacijo,

⁸ Tj. »dokazilo v slovenskem, angleškem ali italijanskem jeziku, ki ni starejše od treh dni, o opravljenem molekularnem laboratorijskem testu na prisotnost SARS-CoV-2 (COVID-19), s katerim izkaže negativen izvid na SARS-CoV-2 (COVID-19)«.

sprememb pa je bilo v kratkem časovnem razponu veliko, je vladala precejšnja zmeda v javnosti. Od začetne določitve sedmih dni za prestajanje karantene, je kasneje prišlo do spremembe na 14 dni in potem spet skrajšanje na 10 dni. Tudi pogoji prekinitve karantene so se večkrat spremenili, v smislu koliko dni je moralo miniti od začetka karantene, da je za prekinitev zadostoval negativen bris. Po razglasitvi konca epidemije so se postopno ukinile tudi karantene ob vstopu v državo, a predpisi so se še vedno ves čas spreminjali. Medtem ko so večinskemu prebivalstvu nejasni in ves čas spreminjajoči se predpisi povzročali nelagodje, so se pokazale posledice nacionalističnih tendenc odločevalcev za migrantske delavce. Strah pred virusom se je namreč kmalu preusmeril z zahoda na jugovzhod; od Italije k balkanskim državam, iz katerih prihaja večina migrantske populacije v Sloveniji. Analiza ukrepov in spremljajoče politične retorike kaže na nacionalistične podtone v odzivih na epidemijo. Ukrepi so ustvarjali ločnico med nevarnim Drugim, ki naj bi prihajal od zunaj, čeprav je vse več podatkov potrjevalo (gl. npr. COVID-19 Sledilnik), da se virus najbolj širi na delovnih mestih, v skupnem gospodinjstvu, v domovih starejših občanov in na zasebnih druženjih po vsej Sloveniji. A hkrati je vlada poudarjeno nadzorovala predvsem južno mejo s Hrvaško in omejevala vstop državljanov tretjih držav. 26. maja 2020 je Delavska svetovalnica – društvo za zagovorništvo ranljivih skupin na odločevalce naslovila javno pismo, v katerem je bila izpostavljena stiska delavk in delavcev iz Bosne in Hercegovine, Srbije, Severne Makedonije, ki imajo v Sloveniji začasno ali stalno bivanje:

ljude so si na podlagi informacije o ponedeljkovem odloku, ki je začel veljati v torek, upali iti v Bosno in Hercegovino, Srbijo, Severno Makedonijo ... čakali so na petek, da gredo k domačim. Med njimi je kar nekaj takšnih, ki niso videli svojih bližnjih po nekaj tednov in celo mesecev! Med njimi je kar nekaj takih, ki so se prav

na podlagi tega odloka končno odpravili v domače kraje. Ampak ne – včeraj popoldne se je plošča obrnila, kar naenkrat so vsi ki so (bili) v »tretjih državah«, očitno »rizična skupina« (...) imamo vse te ljudi, ki so absolutno zmedeni, ki begajo od ene informacije do druge, imamo mejne policiste, ki skoraj vsak dan dobijo druga navodila, skratka imamo popoln kaos (...) tovrstne stihijske karantenske odločitve zelo koristijo slabim delodajalcem, ki že imajo pripravljene odjave delavcev iz socialnega zavarovanja, ker se delavci – »niso javili na delo« (...) Predstavljajte si ljudi, ki jih bo po koncu karantene pričakal zagovor pred izredno odpovedjo delovnega razmerja! (Delavska svetovalnica 2020)

Dopis Delavske svetovalnice jasno ilustrira stisko migrantske populacije, ki se je zaradi stigmatizacije t. i. tretjih držav znašla v vlogi nevarnega, kužnega Drugega. Pritisk je sicer zalegel in 29. maja 2020 je vlada sprejela odločitev, da osebam s stalnim ali začasnim bivališčem v Sloveniji ob vstopu v Slovenijo iz tretjih držav ne bo treba v karanteno (Račič 2020).

Na podobno problematiko so opozarjali tudi državljanke in državljani v partnerskih zvezah s tujci, ki so izpostavljali, da s tovrstnim izključevanjem državljanov tretjih držav država ne preprečuje okužb, le stigmatizira. Državljanje Slovenije so tako pri vstopu iz drugih držav EU, ne glede na to, ali so bile na seznamu varnih držav ali ne, lahko vstopali brez omejitev. Pogoji za »tuje« partnerje iz držav, ki niso bile na seznamu epidemiološko varnih, pa so zahtevali odreditev karantene. Pravila so se pogosto spreminjala; najprej so bili bližnji sorodniki (npr. registrirani na istem naslovu, kar pa izključuje tiste, ki ne živijo skupaj) deležni izjeme, kasneje spet ne. Ljudje so se soočali s precej težavami, npr. čeprav je šlo za partnersko zvezo oziroma zakonca, za državljane Slovenije karantene ni bilo, za tujca pa, čeprav sta bili obe osebi potencialno prenašalca okuž-

be glede na epidemiološke ocene. Še več, slovenskemu državljanu tudi po večdnem poslovnem potovanju v Srbijo ni bilo treba v karanteno. Tudi tujcem, ki so poslovno pripotovali v Slovenijo iz držav EU ali schengenskega območja, ne. Za državljane tretjih držav, ki so nameravali poslovno pripotovati v Slovenijo, pa so bila pravila drugačna. Njim karantena ob vstopu v Slovenijo ni bila odrejena le, če »predložijo dokazilo ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, da bi v primeru odreditve karantene prišlo do večje družbene ali gospodarske škode« (Račič 2020), kar v upravljanju mobilnosti tujcev izpostavlja ekonomski vidik nacionalnega interesa, ki je sestavni del moderne države.

4.2 Covid-19 in krepitev nacionalističnih teženj: nevarne »temnordeče države«

Diskrepanca je bila še posebej očitna v času poletnih počitnic leta 2020, ker je vlada državljanom Slovenije omogočila nemoteno prehajanje meje s Hrvaško, da so lahko odšli na morje. Junija je notranji minister Aleš Hojs izjavil, da si Slovenija kljub priporočilom Evropske komisije pridržuje pravico, da sama odloča o odpiranju ali zapiranju epidemioloških meja: »sami bomo še naprej urejali tudi, katera država je na rdečem, rumenem ali zelenem seznamu« ter ob tem ponovil, da se »v primeru, da je Hrvaška uvrščena na rumeni seznam, slovenski državljani in tisti s stalnim ali začasnim prebivališčem v Sloveniji, vrnejo brez odrejene karantene, omenjena sprememba pa za hrvaške državljane, ki želijo vstopiti v Slovenijo, pomeni štirinajstdnevno karanteno, če ne sodijo v katero izmed izjem« (Vlada Republike Slovenije 2020a). Določanje karantene zgolj na podlagi državljanstva varovanje javnega zdravja uporablja kot krinko za prizadevanja za zaostritev mejnega režima in tako perpetuira strah pred tujci (prim. Jurić Pahor 2020). Sredi julija 2020 je vladni govorec Jelko Kacin poročal, da je Slovenija

»uspešno zamejila vnos virusa iz držav Zahodnega Balkana« (Vlada Republike Slovenije 2020b).

Tudi ko so se jeseni 2020 ukrepi malce prilagodili in omogočili vstop iz t. i. rdečih držav brez karantene s predložitvijo negativnega testa, je vlada daljše obdobje priznavala le teste z območja EU in tako onemogočala enake pogoje za vse tujce. Drugačna obravnava tujcev je bila v vladnih ukrepih očitna na primer pri navajanju držav, v katerih so lahko izdana potrdila o prebolelosti oziroma o negativnem rezultatu testa, da se oseba izogne karanteni. Sprva so bile to samo države EU oziroma Schengna, nato so bile dodane tudi posamezne države, kot npr. Avstralija in Ruska federacija – ne pa države zahodnega Balkana, npr. Bosna in Hercegovina.

Še jasneje se je krepitev nacionalistične obravnave pokazala s pojavom cepiva, ki je bilo na primer v Srbiji veliko hitreje in lažje dostopno kot v Sloveniji. V začetku julija 2021 je v veljavo stopil *Odlok o spremembah in dopolnitvi Odloka o določitvi pogojev vstopa*, ki je tujcem iz t. i. temnordečih držav – četudi so bili cepljeni – prepovedal vstop v državo, čeprav je strokovna skupina vladi predlagala ukinitve obvezne karantene za cepljene in prebolevalnike ter izenačitev vstopnih pogojev za tujce z rizičnih območij. Odzivi javnosti so opozarjali, da je »sredi pandemije deliti ljudi na tujce in Slovence« zelo nevarno (Smajila 2021) in situacija se je spremenila šele z uvedbo evropskega digitalnega potrdila in ukinitvijo prepogosto arbitrarno določenih barvnih seznamov držav.⁹

V odgovor na izhodiščno vprašanje, izhajajoče iz teoretskih razprav o vplivu covid-19 na nacionalizem, analiza vladnih ukrepov pokaže, da je v Sloveniji epidemija zgolj začasno – če sploh – zasen-

⁹ V tujini cepljeni proti covidu-19 v Sloveniji ne morejo pridobiti EU digitalnega potrdila.

čila protipriseljensko in protimuslimansko politiko in diskurz, saj je bila ponovna zaostritev vladne retorike opazna že vsaj od druge polovice 2020.¹⁰ Poleg vladnih odlokov in uredb o pogojih prehajanja meja so v analizo vključeni tudi relevantni zakoni in z zakoni povezani sklepi o obravnavi tujcev oziroma »upravljanju« migracij iz analiziranega obdobja (od marca 2020 do julija 2021). Decembra 2020 so na primer v predlogu novele zakona o mednarodni zaščiti kljub opozorilom pravosodnega ministrstva in nevladnih organizacij ostale sporne določbe, ki prosilcem za azil omejujejo ustrezno sodno varstvo. Vlada je zaostрила pogoje tudi v noveli zakona o tujcih in zakona o zaposlovanju in delu tujcev. Zakon o tujcih, ki je bil brez ustrezne razprave sprejet marca 2021, v uporabi pa je od maja 2021, načenja množico temeljnih pravic različnih skupin prebivalcev. V javnosti je odmevala zaostritev pogojev študija za študente iz držav, ki niso članice EU; poleg njih je ogrozil tudi pravice tujih delavcev in njihovih družin, pravice nastanjenih v centru za tujce in pravice prosilcev za azil, ki so prepuščeni arbitrarnim ukrepom oblasti. Že kmalu po razglasitvi epidemije je vlado skupina aktivističnih organizacij pozvala k ukrepanju:

Vlada Republike Slovenije pandemijo zlorablja za uveljavljanje politik strahu in diskriminacije proti eni izmed najbolj ranljivih skupin v Evropi – proti migrantom in beguncem, ki so ujeti na balkanski poti (...) Prisotnost vojske na meji [s Hrvaško] nominalno upravičuje z omejitvijo pandemije, vendar pa bi ojačano delovanje vojske na meji dejansko služilo zgolj temu, da bi se ljudem še naprej onemogočalo iskanje zatočišča in mednarodne zaščite znotraj Evropske unije. (InfoKolpa idr. 2020)

¹⁰ V tekstu ne analiziram vladne retorike na družbenih medijih, ki bi pokazala na večleten trend populističnega hujskanja proti priseljevanju in stigmatiziranja predvsem državljanov tretjih držav z Balkana in Bližnjega vzhoda s poudarjeno islamofobijo.

Kljub suhoparni pravniški dikciji odlokov in odredb je prav njihovo javno komentiranje s strani vladnih predstavnikov pogosto razkrilo nacionalistično ozadje, na katerega opozarjajo tovrstni javni odzivi. Analiza ukrepov pokaže na povezavo med upravljanjem epidemije in mobilnosti. Zgolj iz uredb je težje dokazati, da je šlo za namen izključevanja tujcev, je pa bila to dejanska posledica, še posebno za osebe iz balkanskih držav, ki tvorijo jedro migrantske delovne sile v Sloveniji. Odziv nevladnih organizacij, delujočih na področju migracij in azila, je vladne ukrepe glede zaostrovanja vstopnih pogojev pri prehajanju meja zato povezal s pravico do svobode gibanja in zasebnega življenja:

Kot je na Odmevih TV Slovenija povedal minister Hojs, je bil ukrep prepovedi prehajanja meje sprejet predvsem zato, da bi med prazniki ljudem preprečili obiskovanje družin in sorodnikov v državah na Balkanu. Sprejet je bil torej z namenom, da bi nesorazmerno prizadel priseljence, saj jim ne odreka le pravice do svobode gibanja, ampak tudi do zasebnega in družinskega življenja. (Mirovni inštitut idr. 2021)

5 Diskusija

Vlada je prvič razglasila epidemijo 12. marca 2020. Toda virus strahu pred okužbo in virus strahu pred migracijami in tujci je simbolno vstopil v Slovenijo že veliko prej (gl. Kogovšek Šalamon in Bajt 2016). Čeprav obstoječa zakonodaja kot tujko in tujca definira vsako osebo, ki nima državljanstva Republike Slovenije, je jasno, da obstajajo različne kategorije tujcev in da vse niso enako obravnavane ne v zakonih in ukrepih ne v javni percepciji in nacionalističnem diskurzu. Že januarja 2020 se je na dnevnem redu skupnega zasedanja odbora za zdravstvo ter odbora za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo znašla točka

»problematika zagotavljanja zdravstvene varnosti policistov in zdravstvenih delavcev ob stikih z ilegalnimi migranti« (Žerdin 2020, 23), ki jo je predlagala poslanska skupina SDS z namenom opozarjanja na to, da »v Evropo in tudi v Slovenijo prihaja vedno več ilegalnih migrantov, ki pa s seboj prinašajo tudi nevarne infekcijske bolezni, ki so v Evropi že davno izkoreninjene« (SDS 2020). Na seji je poslanka SDS zatrdila, da gre za dejstvo, »da so to bolezni, ki prihajajo v naše kraje ... prek ilegalnih migracij« (Žerdin 2020, 25), medtem ko so strankarske objave poročale, da »naj bi se v zadnjih treh letih primeri hepatitisa B povišali za kar 300 odstotkov, primeri ošpic za 450 odstotkov, število primerov tuberkuloze pa naj bi naraslo za 30 odstotkov« (SDS 2020). Vztrajno in večletno ustvarjanje strahu pred migranti, ki je bilo še posebej poudarjeno od t. i. dolgega poletja migracij leta 2015, je značilno za retoriko desničarskih političnih akterjev, ki javno podporo gradijo na enostavnih populističnih floskulah izključevanja in uperjanja prsta v grešne kozle (Bajt 2019).

Spomladi 2020, ko je bilo še mnogo neznank, je vlada najprej reagirala z zaprtjem meja z vsemi sosednjimi državami. To je odražalo reakcijo večine nacionalnih držav po svetu, zato so se teoretiki nacionalizma spraševali, ali bo pandemija nujno pomenila porast nacionalističnih politik. Glede na to, da je z množico začasnih odlokov vladajoča elita v Sloveniji kmalu prešla na vse bolj vidne poskuse nadzorovanja predvsem južne, tj. schengenske meje s Hrvaško, ki omejuje vstop državljanom tretjih držav, analiza pokaže trend vse bolj etnizirane stigmatizacije državljanov določenih držav kot nevarnih Drugih. Težnja po zaostritvi nadzora schengenske meje, sicer jasna stalnica v procesih kriminalizacije migracij, je v času pandemije dobila nov zagon. Analiza je pokazala na proces stigmatiziranja državljanek in državljanov globalnega Juga oziroma jugovzhodne evropske »periferije«, ka-

mor se odriva Balkan.¹¹ Ukrepi za zamejevanje epidemije v Sloveniji so izpostavili že obstoječe neenakosti, hierarhije in ranljivosti ter tako zgolj nadaljevali sistemski rasizem in politike nacionalističnega izključevanja. Krepitev nacionalizma in poskusi reguliranja družbenih odnosov so prizadeli že tako marginalizirane družbene skupine. Raziskave so na primer pokazale izključenost begunske populacije (NIEM 2020), migrantski delavci in delavke z *začasnimi dovoljenji za bivanje* so bili v precejšnji meri izvzeti iz različnih »paketov ukrepov za omilitev posledic epidemije« in kljub plačevanju davkov niso bili prejemniki turističnih bonov ipd. Zapoved »ostani doma« in z njo povezani ukrepi omejevanja gibanja na občino prebivališča in druženja zgolj na družinske člane oziroma člane istega gospodinjstva je pomenila, da so migranti in migrantke po več mesecev ostali ločeni od svojih družin v državah na Balkanu.

Ukrepi so ustvarjali ločnico med nevarnim Drugim, ki naj bi prihajal od zunaj, čeprav se je virus najbolj širil v domovih starejših občanov, na delovnih mestih, v skupnem gospodinjstvu ter tudi na zasebnih druženjih. Državljeni Slovenije so pri vstopu iz drugih držav EU, ne glede na to, ali so na seznamu varnih držav, v večji meri lahko vstopali brez omejitev. Pogoji za tujce in »tuje« partnerje slovenskih državljanov iz držav, ki niso bile na seznamu epidemio- loško varnih, pa so zahtevali odreditev karantene. Razlikovanje znotraj kategorije »tujcev« kaže na nacionalistično kategorizacijo nevarnih Drugih predvsem iz vrst državljanov tretjih držav, Balkana, Bližnjega vzhoda, Azije in Afrike. Z drugimi besedami, tujci

¹¹ Morda je tu najti razlago za zanimivo diskrepanco med ukrepi, ki so odredili karanteno za hrvaške državljane, a omogočali uživanje počitnic na Hrvaškem »domačemu prebivalstvu«, čeprav so načeloma ločevali med nevarnimi Drugimi in »varnimi« državljani EU, ki so – tako kot državljani Slovenije – lahko prehajali mejo z manj ovirami.

iz držav članic EU in z Zahoda razen v kratkem začetnem obdobju, ko je predvsem veljal strah pred prihodi iz Italije, niso predstavljali grešnih kozlov, ki bi v trenutni konstrukciji slovenske nacionalne identitete igrali pomembno vlogo.

6 Zaključek

Ne vedno v skladu z dejanskim naraščanjem števila novih okužb oziroma hospitalizacij in torej ne nujno odražajoč realnost javnozdravstvene krize, je bila epidemija v Sloveniji drugič razglašena z 19. oktobrom 2020, in sicer za 30 dni. Vlada je epidemijo nato podaljševala, včasih za 60, drugič za 30 dni, s 15. junijem 2021 pa je bila po skoraj osmih mesecih preklicana, čeprav v veljavi še vedno ostajajo mnogi ukrepi. Konec poletja 2021 je Slovenija stopila v četrti val.

Članek je izhajal iz dveh raziskovalnih vprašanj: 1) kako razumeti odnos med nacionalizmom in pandemijo in 2) ali je covid-19 v Sloveniji okrepil nacionalistične težnje in politike. Obstoječe raziskave je nadgradil s sociološko analizo procesov nacionalističnega izključevanja in stigmatizacije tujcev v povezavi z javnozdravstvenimi ukrepi, ki naj bi zamejili epidemijo v Sloveniji. Analiziral je vladne ukrepe, ki so bili sprejeti od pojava koronavirusne bolezni covid-19 spomladi 2020 do konca poletja 2021. Primerjava z zgodovinskimi primeri naslavljanja nalezljivih bolezni s karantenami in zapiranjem meja je pokazala, da gre za procese, ki zrcalijo zgodovinske trende in ne prinašajo fundamentalno novih pristopov. Ukrepi so ustvarjali ločnico med nevarnim Drugim, ki naj bi prihajal od zunaj, čeprav se je virus najbolj širil znotraj Slovenije. A vlada je poudarjeno nadzorovala predvsem južno mejo s Hrvaško in omejevala vstop državljanov tretjih držav. *Članek sklene, da gre v primeru Slovenije za nacionalistično upravljanje z epidemijo, saj je raziskava zaznala trend krepitve nacionalističnega izključevanja tujcev.*

Ukrepi za upravljanje epidemije primarno sicer niso bili usmerjeni na tujce, temveč na prehajanje meja, a obstajale so jasne razlike v ukrepih, ki so se nanašale na določena državljanstva. Epidemija se je namreč pojavila v kontekstu že obstoječega in povsod prisotnega izključevalnega nacionalizma, ki se je zato izrazil tudi v odlokih in odredbah za zamejevanje epidemije in v zakonodajnih potezah vlade, ki je epidemijo izkoristila za krepitev nacionalističnega upravljanja z migracijskimi in azilnimi politikami.

7 Bibliografija

- BAJT, VERONIKA. 2016. Nacionalizem kot paranoja. *Časopis za kritiko znanosti* 44(26): 48–60.
- BAJT, VERONIKA. 2019. The Schengen Border and the Criminalization of Migration in Slovenia. *Südosteuropa* 67(3): 304–327.
- BASHFORD, ALISON. 2003. *Imperial Hygiene: A Critical History of Colonialism, Nationalism and Public Health*. London: Springer.
- BIEBER, FLORIAN. 2020. Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic. *Nationalities Papers* DOI: 10.1017/nps.2020.35
- BILLIG, MICHAEL. 1995. *Banal Nationalism*. London: SAGE Publications.
- CHAN, CAROL IN MARIA MONTT STRABUCCHI. 2020. Many-Faced Orientalism: Racism and Xenophobia in a Time of the Novel Coronavirus in Chile. *Asian Ethnicity* 22(2): 374–394 DOI: 10.1080/14631369.2020.1795618
- CLARKE, ADELE E., CARRIE FRIESE IN RACHEL S. WASHBURN. 2018. *Situational Analysis: Grounded Theory After the Interpretive Turn*. Los Angeles: Sage.
- COHEN, STANLEY. 2002. *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. London: Routledge.
- COVID-19 SLEDILNIK. B. d. Dostopno na: <https://covid-19.sledilnik.org/sl/stats> (2. oktober 2021).

- DELAVSKA SVETOVALNICA. 2020. Loterija na prehodu meje?! Dostopno na: <https://www.facebook.com/delavskasvetovalnica> (2. oktober 2021).
- ELIAS, AMANUEL, JEONATHAN BEN, FETHI MANSOURI IN YIN PARADIES. 2021. Racism and Nationalism during and beyond the COVID-19 Pandemic. *Ethnic and Racial Studies* 44(5): 783–793. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1851382>
- FELDMAN, MARTHA S. 1995. *Strategies for Interpreting Qualitative Data*. London: Sage Publications.
- HE, ZHINING IN ZHE CHEN. 2021. The Social Group Distinction of Nationalists and Globalists amid COVID-19 Pandemic. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences* 14: 67–85. DOI: 10.1007/s40647-020-00310-6
- HEARN, JONATHAN. 2006. *Rethinking Nationalism: A Critical Introduction*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- InfoKolpa, Border Violence Monitoring Network, Radio Študent, Are You Syrious? in Zdravniki za azilante. 2020. Odprto pismo institucijam EU v zvezi z vojaškim odzivom vlade RS na zdravstveno krizo. 31. 3. 2020. Dostopno na: <https://radiostudent.si/dru%C5%BEba/krizni-%C5%A1tab-r%C5%A1/odprto-pismo-institucijam-eu-v-zvezi-z-voja%C5%A1kim-odzivom-vlade-rs-na> (18. november 2021).
- JANOSKI, THOMAS. 1998. *Citizenship and Civil Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JURIĆ PAHOR, MARIJA. 2020. Border as Method: Impact of Covid-19 Pandemic on the Border Area between Italy and Slovenia and on the Slovene Minority in Italy. *Razprave in gradivo* 85: 57–81.
- KOGOVŠEK ŠALAMON, Neža in Veronika Bajt, ur. 2016. *Razor-wired: Reflections on Migration Movements through Slovenia in 2015*. Ljubljana: Peace Institute.
- MASON, JENNIFER. 2002. *Qualitative Researching* (2. izdaja). London: Sage.

- MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE. 2020. Odlok o ukrepih na mejnih prehodih ob vstopu v Republiko Slovenijo. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-04-11-jutri-zacne-veljati-odlok-o-ukrepih-na-mejnih-prehodih-ob-vstopu-v-republiko-slovenijo/> (2. oktober 2021).
- Mirovni inštitut, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC, Zavod za kulturo raznolikosti Open, Danes je nov dan in AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJA. 2021. *Svoboda gibanja je osnovna človekova pravica, na kateri temelji pravni red Evropske unije in Republike Slovenije*. Dostopno na: <https://www.mirovni-institut.si/svoboda-gibanja-je-osnovna-clovekova-pravica-na-kateri-temelji-pravni-red-evropske-unije-in-republike-slovenije/> (2. oktober 2021).
- MORENO BARRANECHE, SEBASTIAN. 2020. Somebody to Blame: On the Construction of the Other in the Context of the COVID-19 Outbreak. *Society Register* 4(2):19–32.
- NIEM (Nacionalni mehanizem za evalvacijo integracije). 2020. Infografika: Vpliv pandemije Covid-19 in preventivnih ukrepov na življenja beguncev v Sloveniji. Dostopno na: <https://www.mirovni-institut.si/infografika-vpliv-pandemije-covid-19-in-preventivnih-ukrepov-na-zivljenja-beguncev-v-sloveniji/> (2. oktober 2021).
- RAČIČ, MAJA. 2020. Brez karantene ob vrnitvi iz tretje države, če imate stalno ali začasno prebivališče v Sloveniji. Dostopno na: <https://www.24ur.com/novice/korona/karantena.html> (2. oktober 2021).
- ROŠKER, JANA S. 2021. Porast rasizmov med pandemijo COVID-19 in ontologija rase: medkulturna primerjava evropske in kitajske tradicije. *Ars & Humanitas* 15(1): 43–55.
- SDS. 2020. Ilegalni migranti na naše območje prinašajo bolezni, ki so bile že zdavnaj izkoreninjene. Dostopno na: <https://www.sds.si/novica/ilegalni-migranti-na-nase-obmocje-prinasajo-bolezni-ki-so-bile-ze-zdavnaj-izkoreninjene> (2. oktober 2021).
- SVET EVROPE. 2010. *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic*.

TAYLOR WOODS, ERIC, ROBERT SCHERTZER, LIAH GREENFELD, CHRIS HUGHES IN CYNTHIA MILLER-IDRISS. 2020. COVID-19, Nationalism, and the Politics of Crisis: A Scholarly Exchange. *Nations and Nationalism* : 26(4): 807-825. DOI: 10.1111/nana.12644

TOGNOTTI, EUGENIA. 2013. Lessons from the History of Quarantine, from Plague to Influenza A. *Emerging Infectious Diseases* 19(2): 254-259.

URS. 1991. Ustava Republike Slovenije. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1> (2. oktober 2021).

VIDMAR HORVAT, KSENIJA IN MARUŠA PUŠNIK. 2021. Pandemija COVID-19 in njene družbene posledice. *Ars & Humanitas* 15(1): 5-12.

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE. 2020a. Hrvaška za zdaj ostaja na seznamu epidemiološko varnih držav. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-06-30-hrvaska-v-tem-trenutku-ostaja-na-seznamu-epidemiolosko-varnih-drzav/> (2. oktober 2021).

VLADAREPUBLIKE SLOVENIJE. 2020b. Nov način izdajanja karantenskih odločb za boljše obvladovanje širjenja okužb. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-07-17-nov-nacin-izdajanja-karantenskih-odlocb-za-boljse-obvladovanje-sirjenja-okuzb/> (2. oktober 2021).

VIETEN, ULRIKE M. 2020. The 'New Normal' and 'Pandemic Populism': The COVID-19 Crisis and Anti-hygienic Mobilisation of the Far Right. *Social Sciences* 9(165), DOI: 10.3390/socsci9090165

ZAVRATNIK, SIMONA IN SANJA CUKUT KRILIĆ. 2021. Migracije v času pandemije covid-19: meje mobilnosti in družbene neenakosti. *Teorija in praksa* 58(1): 72-87.

Zahvala

Zahvaljujem se Filipu Gavranoviću za pomoč pri zbiranju podatkov.

Financiranje

Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa Mirovnega inštituta »Enakost in človekove pravice v dobi globalnega vladovanja«, P5-0413, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (2020-2023) in v okviru temeljnega raziskovalnega projekta »Sovražni govor v sodobnih konceptualizacijah nacionalizma, rasizma, spola in migracij«, J5-3102, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (2021-2024).